

Хомич, Л. О. (1998). *Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів*. К.: МагістрS (Khomich, L. O. (1998). *Professional and pedagogical training of elementary school teacher*. K.: Master).

SUMMARY

Zorochkina Tetiana. Professional training of primary school teachers in gifted education.

The article discusses the issue of preparation of future primary school teachers to work with gifted pupils.

We analyze the key components of such training which encompass various aspects – motivation, content, procedure, creative activity, and reflection.

We take a closer look at the development of future primary school teachers' professional competence in gifted education throughout the course "Creative teacher's work with gifted pupils" as part of university curriculum, and identify the pedagogical prerequisites and conditions for preparing creative teachers to educate gifted pupils.

Key words: *gifted pupils, primary school teacher, gifted education, professional training in gifted education.*

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:796]:[37.018.43:796.011.3]

Сергій Карасевич

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0002-3592-6503

Марина Карасевич

Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»
ORCID ID 0000-0002-5009-9497
DOI 10.24139/2312-5993/2022.01/034-050

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У статті досліджено проблему підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів. Розкрито, що в умовах обмеженої рухової активності однією з ключових проблем постає належна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів в умовах дистанційної освіти. Визначено компоненти професійної діяльності вчителя фізичної культури та ступінь впливу їх на формування вміння здійснювати дистанційну освіту в позанавчальний час. Схарактеризовані вміння здійснювати дистанційну фізкультурно-оздоровчу роботу. Розкрито можливості позааудиторної роботи та виявлено форми і методи подальшого вдосконалення освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. Розроблено основні положення програми навчальної дистанційної практики здобувачів та конкретизовано її завдання.

Ключові слова: *ефективність, підготовка, майбутні вчителі, фізична культура, дистанційна освіта, фізкультурно-оздоровча діяльність, уміння, позанавчальна робота, позааудиторна діяльність.*

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах зростає потреба суспільства у висококваліфікованих педагогічних кадрах, активних учасниках громадського життя, які

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
виявляють свідоме відповідальне ставлення до своєї професійної діяльності. Це стосується і майбутніх учителів фізичної культури.

Чинна програма для фізичного виховання школярів ураховує можливості вчителя фізичної культури працювати творчо, з раціональним використанням наявних можливостей шкіл, розташованих поблизу спортивних об'єктів та місць здоров'я за місцем проживання. Суттєвою ланкою дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності стають домашні завдання з фізичної культури. Успіх реалізації названих форм роботи можливий лише за наявності універсальних знань учителя, здатного на високому рівні організувати дистанційні заняття з учнями.

Аналіз актуальних досліджень. Питання підготовки вчителя до фізкультурно-оздоровчої діяльності з учнями з використанням дистанційної форми роботи стали предметом досліджень науковців (Даниско, 2020; Качан, 2017; Клопов, 2007; Самоленко, 2020; Терентьєва, 2019; Чухланцева, 2017; Шандригось, 2017; Шуляр, 2020). Актуальність цієї проблеми науковці підтверджують наявністю низки факторів.

1. Програма професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, у даний час, не в стані задовольнити потребу суспільства в кваліфікованих фахівцях, здатних на високому професійно-педагогічному рівні проводити дистанційні заняття з фізичної культури з учнями.

2. У наукових дослідженнях за останні роки не знайшли відображення питання підготовки вчителя фізичної культури до дистанційної освіти та їх взаємозв'язку з позанавчальною діяльністю учнів.

3. Недостатньо ефективно використовується в процесі навчання майбутніх учителів фізичної культури цінний досвід дистанційної освіти вчителів фізичної культури.

Перераховані фактори викликають природне протиріччя між потребою в кваліфікованих кадрах та умовами їх підготовки.

Мета статті. Питання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури широко представлені в педагогічній літературі й у публікації неможливо розглянути повний обсяг цієї проблеми. Тому, нами розглянуті питання, пов'язані з підвищенням ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів як частини загальної підготовки майбутнього педагога.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, емпіричні – бесіда, спостереження, анкетування.

Виклад основного матеріалу. Н. Чухланцевою проаналізовано функції й компетентності тьютора, визначено, що система електронного навчання здобувачів фізкультурного профілю вимагає більшої компетентності, ніж система традиційної освіти. Однією з ефективних форм професійної освіти, спрямованої на задоволення освітніх потреб молоді, автор вважає відкриту дистанційну освіту (Чухланцева, 2017, с. 211).

Під дистанційною освітою В. Шандригось розуміє навчальний процес, у якому всі або частина занять здійснюються з використанням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій в умовах територіальної віддаленості викладача й здобувачів. Для її забезпечення автор пропонує такі технології (кейс-технології, TV-технології, мережеві технології), засоби (технічні (комп'ютери, глобальні та локальні мережі) і програмні (реляційні бази даних, комп'ютерні навчальні програми, комп'ютерні електронні підручники, програми тестового контролю знань); методи (асинхронне навчання (здобувачі, які проживають далеко від ЗВО, складають групу одного курсу і займаються за індивідуальним навчальним планом з використанням навчально-методичних матеріалів, розроблених закладом освіти) та синхронне навчання (дистанційно розділені ЗВО і група здобувачів (це може бути взагалі віртуальна навчальна група, а здобувачі не обов'язково знаходяться в одній аудиторії і навіть в одному місті) (Шандригось, 2017, с. 126).

О. Даниско констатує, що організаційні, методичні, економічні труднощі, з якими зіштовхнулись адміністрація та викладачі вітчизняних ЗВО під час глобального локдауну, ускладнюють процес виокремлення позитивних аспектів такої трансформації, що, у свою чергу, не сприяє подальшому розвитку і становленню дистанційної (веб-, онлайн, відкритої, цифрової) освіти. Разом із тим, аналіз позитивних та негативних практик реалізації дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень дозволить у перспективі покращити процес віддаленого (дистанційного чи комбінованого) викладання та навчання (Даниско, 2020, с. 186).

У цьому аспекті автор пропонує застосовувати інтерактивні дистанційні технології, що відбувалося в різних формах: онлайн- та відеолекції, вебінари, практичні й лабораторні заняття з використанням платформ Zoom, Google Hangouts Meet, використання можливостей Viber, Telegram, Skype. Проте, у ході дослідження виявляє типові труднощі, з якими зіштовхнулася переважна більшість викладачів і здобувачів освіти факультету фізичного виховання: збільшення фактичного педагогічного навантаження; технічні проблеми у зв'язку з

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
навантаженням на сервери; проблеми з інтернет-з'єднанням; недостатній рівень комп'ютерної грамотності окремих здобувачів, що потребує від викладачів розроблення додаткових методичних рекомендацій, індивідуальних роз'яснень; психологічна невідповідність деяких здобувачів до самостійної роботи; відсутність ліцензованого програмного забезпечення на окремі цифрові продукти (наприклад, платформа відеоконференцій Zoom), що обмежує час або функціональні можливості їх використання; недостатня взаємодія на рівні здобувач-здобувач; нестача віртуальних лабораторій (або їх аналогів) для проведення експериментів із дисциплін циклу природничо-наукової підготовки («Анатомія людини», «Фізіологія спортивної діяльності», «Біомеханіка» тощо); відсутність доступу до тренажерів і обладнання, необхідних для відпрацювання техніко-тактичних дій із видів спорту (плавання, футбол, одноборства тощо) (Даниско, 2020, с. 195).

Вимушене дистанційне навчання, як вважає В. Шуляр, стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: учителів, учнів та батьків. Для фахівців фізичної культури це досить складне завдання, оскільки виконання фізичних вправ самостійно потребує неабияких психологічних та фізичних зусиль учнів. Автором запропоновано застосовувати «Онлайн-уроки з Junior Z», які містять вправи, що відповідають різним варіативним модулям шкільної програми з фізичної культури. Темі уроків фізкультури охоплюють присідання та випади, планку, згинання, розгинання, біг на місці, йогу, стрибки, прес, набивання м'яча та багато іншого. Навіть в умовах пандемії, маючи таку кількість ресурсів, можна виконувати фізичні вправи в домашніх умовах (Шуляр, 2020, с. 81-82).

Р. Клоповим розроблена концепція впровадження дистанційної освіти у професійну підготовку фахівців фізичного виховання та спорту у ЗВО, яка ґрунтується на положенні, що дистанційна форма навчання у професійній підготовці фахівців фізичної культури ґрунтується на поступовому й послідовному включенні елементів дистанційного навчання у процес підготовки фахівця, створенні комп'ютерного навчального середовища в дистанційному режимі з урахуванням вимог, які висуваються до якості підготовки фахівця найближчим зовнішнім середовищем, соціальним замовленням, науково-технічним прогресом (Клопов, 2007, с. 5).

Автор аналізує моделі дистанційної форми навчання для підготовки фахівців фізичної культури у ЗВО:

1. Модель очно-дистанційна (застосування елементів дистанційного навчання у вигляді локальних і мережних електронних підручників, електронних навчально-методичних комплексів дисциплін для самостійної роботи здобувачів, поточного й етапного контролю якості одержаних знань).

2. Модель заочно-дистанційна (теоретичний матеріал навчальних предметів повністю переводиться в електронний варіант (інтегрується в програмно-апаратний комплекс) у вигляді навчально-методичних комплексів дисциплін (інформаційних кейсів). Проте процес вивчення рухових дій неможливий без проведення очних практичних занять (наприклад: вивчення техніки спортивних і прикладних способів плавання, ігрових дій на майданчику в спортивних іграх, вивчення техніки виконання гімнастичних вправ тощо).

3. Модель післядипломної освіти із застосуванням системи дистанційного навчання ЗВО. Модель схожа за своїми компонентами з моделлю дистанційного навчання в заочній формі навчання (Клопов, 2007, с. 7).

З проблеми вдосконалення підготовки кадрів з фізичної культури та спорту є чимало досліджень, які глибоко висвітлюють окремі особисті якості вчителя фізичної культури та питання його підготовки в ЗВО, приділяють увагу питанню організаторської діяльності педагога зі школярами в позанавчальний час. Значний внесок у розробку питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури зробили науковці (Ажиппо, 2013; Базильчук, 2013; Верховська, 2015; Забіяко, 2015; Стасенко, 2014; Шаповалова, 2016 та ін.). Дослідники вивчали структуру різних аспектів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності майбутніх учителів, аспекти формування їхньої професійної майстерності.

У дослідженні О. Качан розглядаються питання застосування широкого спектру новітніх інформаційних та сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання з поєднанням рекреативних та психо-регулятивних форм і методів. Приділена увага інноваційним підходам до використання у фізкультурно-спортивній діяльності планшетного комп'ютера, пульсометрів, гаджетів, 3D технологій, динамічно керованих моделей, безконтактних сенсорних систем. Наведені плани-конспекти уроків щодо практичного впровадження сучасних технологій на уроках легкої атлетики, волейболу, гімнастики, туризму, баскетболу, хортингу та надання

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
практичних рекомендацій щодо їх упровадження й використання в
процесі фізичного виховання (Качан, 2017, с. 5).

Як показав аналіз наукової літератури, спеціальні дослідження з проблеми підготовки вчителя фізичної культури до дистанційної освіти, пов'язаної із позанавчальною діяльністю учнів, здійснено в обмеженій кількості, тому ще не виявлено вміння вчителя, що дозволяють йому плідно працювати з учнями у процесі дистанційної освіти в позанавчальній діяльності. В умовах упровадження карантинних заходів це набуває надзвичайної актуальності, коли здобувачі вимушені витратити час лише на розумову активність. Однією з ключових проблем стає належна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності здобувачів для збереження їхнього здоров'я в умовах укр. обмеженої рухової активності.

Моделюючи фахівця, якого ми прагнемо отримати в результаті використання технологій дистанційного навчання для ефективного реалізації їхнього фізичного виховання в умовах карантину, необхідно ретельніше розглянути всі виділені компоненти у структурі педагогічної діяльності вчителя фізичної культури, визначити ступінь впливу їх на формування вмінь здійснювати дистанційну освіту в позанавчальний час, установити їх взаємозв'язок та взаємовплив.

Багато педагогів-дослідників дотримуються думки про те, що основою для багатогранної діяльності вчителя є конструктивний компонент (Верховська, 2015, Забіяко, 2015, Шандригось, 2017). Проте, конструктивний компонент, будучи основою для всієї педагогічної діяльності, ефективно впливає на професійну діяльність лише в поєднанні з організаторським компонентом. Конструктивний компонент діяльності вчителя фізичної культури складається, переважно, з умінь планувати роботу (річну, за чверть тощо). У дистанційній роботі важливе значення надається перспективному та поточному плануванню, у якому конструювання спрямоване на вдосконалення в майбутніх учителів знань, умінь та навичок у правильному використанні й розподілі засобів та методів роботи з учнями. Значення конструктивного компонента діяльності вчителя фізичної культури посилюється і через те, що у предметі «фізична культура» наявні лише окремі рекомендації з дистанційного забезпечення фізкультурно-оздоровчої роботи (Шуляр, 2020).

Проведене дослідження діяльності молодих учителів (стаж роботи у школі до 5 років, опитано 39 вчителів) показав, що розвиток конструктивних умінь у них знаходиться на відносно низькому рівні. Причина цього, ймовірно, полягає в недостатній підготовці здобувачів.

На цей факт, як основний мотив, указало 35,9 % учителів. Серед інших причин виявлені такі: а) у ЗВО не повною мірою використовується така ефективна форма підготовки, як «ділові ігри», програвання різних ситуацій, які будуть зустрічатись у подальшій роботі (30,8 %); б) немає розробленої системи дистанційних завдань для кожного здобувача (17,9 %); в) не організована дистанційна практика виконання фізкультурно-оздоровчої роботи в дистанційній освіті (15,4 %).

З метою покращення професійної підготовки вчителя фізичної культури нами розроблялися та апробувалися окремі форми поетапного формування в них знань та вмінь для роботи в дистанційному режимі. Майбутні педагоги у програмі навчальної практики залучалися до самостійної роботи як помічник учителя фізичної культури у школі, помічник судді, проводили заняття на спортмайданчиках. Завдання для здобувачів освіти з кожним семестром ускладнювалися зі зростанням професійної адаптації здобувачів до нової їм ролі вчителя.

Розроблені й апробовані елементи професійної підготовки суттєво допомогли формуванню основних якостей педагога, зокрема організаторського компонента, який, у свою чергу, істотно впливає на розвиток конструктивних, гностичних та комунікативних умінь здобувача.

Не менш важливою та складною для становлення кваліфікованого педагога є проблема формування в нього комунікативного компонента. До педагога висуваються вимоги бути стриманим і коректним стосовно учнів у складній обстановці (урок, змагання тощо).

Проведене нами інтерв'ювання та бесіда зі школярами (опитано 54 учня) виявили, що якості вчителя фізичної культури, які полягають у встановленні позитивних взаємин зі школярами, вимогливість у поєднанні з добротою, стриманість – висуваються учням на перше місце (75,9 %).

Діяльність учителя в організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої роботи висуває особливі вимоги до гностичного компоненту, який включає вивчення: а) учнів; б) змісту, засобів та методів діяльності вчителя, за допомогою яких вона здійснюється; в) переваг та недоліків особистості вчителя з метою подальшого вдосконалення організації дистанційної освіти.

У специфічній діяльності вчителя фізичної культури низка дослідників (Клопов, 2007; Самоленко, 2020; Шаповалова, 2016 та ін.) особливо виділяють руховий компонент. Наявність цього компонента необхідна для якісного і зразкового виконання прямих обов'язків

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
вчителя фізичної культури, які полягають у знанні всіх вправ і вмінні їх робити, тобто необхідна всебічна підготовленість учителя з видів спорту, передбачених шкільною програмою.

У розробленій концепції впровадження дистанційної освіти у професійну підготовку фахівців фізичного виховання та спорту Р. Клопов підкреслює, що навчання фізичних вправ вимагає точного, легкого, технічно правильного і навіть витонченого їх показу (Клопов, с. 7).

Ці вміння вчителя значно впливають на розвиток інтересу до фізичної діяльності й залучення учнів до занять фізичною культурою в позанавчальній роботі та домашніх умовах.

У діяльності вчителя фізичної культури руховий компонент виконує важливу функцію і з організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності. Як показали дослідження низки авторів (Ажиппо, 2013; Базильчук, 2013), особистий приклад учителя є найбільш значущою умовою формування інтересу в учнів до занять.

Сучасні вимоги, що висувуються до фізичної підготовки учнів, висувують перед педагогом чимало нових завдань. Для того, щоб їх успішно вирішувати, учителю необхідно вивчити психологію праці своєї професії. Цій проблемі присвячено низку досліджень видатних учених-педагогів. Насамперед, необхідно виділити роботи (О. Артемович (2004), Р. Ахметов (2007), Г. Олефір (2011), С. Операйло (2004), А. Сватъєв (2013), Б. Шиян (2006) та ін.).

У результаті аналізу досліджень вищезгаданих авторів встановлено, якими особистісними якостями повинен володіти вчитель, без яких його діяльність була би не ефективною. До таких якостей належать: любов та інтерес до своєї роботи, наявність пізнавальних особливостей, гнучке мислення, емоційна сфера, наявність вольових якостей, педагогічний такт. Ці особливості і становлять рівень психолого-педагогічної готовності до професійної діяльності та є одними з провідних у модельній характеристиці професії вчителя.

На основі даних досліджень нами виявлено основні вимоги, які висувуються до особистості вчителя фізичної культури й визначено найважливіші особистісні якості, необхідні йому для плідної діяльності. Необхідність виявлених вимог підтверджується в Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2017).

Разом із тим, сутність дослідження на даному етапі полягає у виявленні та розвиткові конкретних якостей, необхідних учителю фізичної культури для організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої роботи.

Тому, на підставі аналізу наявних літературних даних, положень, нормативних актів, проведеного спостереження за практичною діяльністю здобувачів, встановлено, якими вміннями, на наш погляд, повинен володіти здобувач, щоб успішно проводити дистанційну позанавчальну фізкультурно-оздоровчу роботу з учнями.

Всі необхідні для вчителя фізичної культури вміння були класифіковані за групами: конструктивні, комунікативні, організаторські та гностичні.

Конструктивні вміння пов'язані з проектуванням освітнього процесу, відбором та побудовою змісту матеріалу, а також зі створенням матеріальної бази викладання. До цих умінь віднесено: вміння здійснювати відбір фактичного матеріалу відповідно до цілей та завдань дистанційного заходу; вміння планувати свою діяльність із урахуванням матеріальної бази школи, мікрорайону, інтересів та схильностей учнів, у зв'язку з природними умовами, наявністю майданчиків, парків, стадіонів; вміння планувати діяльність учнів під час проведення різних форм дистанційної позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи; вміння ставити мету конкретного заходу й передбачати результати діяльності.

Комунікативні вміння передбачають установлення прямих і непрямих зв'язків із колективом учнів. До них віднесено: вміння планувати та керувати взаємовідносинами учнів, зокрема в дистанційному режимі; регулювати, спрямовувати й розвивати внутрішньоколективні відносини під час роботи фізкультурних клубів, секцій; формувати громадську думку; повідомляти інформацію у процесі взаємодії з учнями, переконувати, доводити.

Організаторські вміння охоплюють три види: організацію матеріальної бази для проведення освітньої діяльності з учнями в дистанційному режимі, організація самих учнів, організація різних форм дистанційної позанавчальної роботи. З-поміж цих умінь учителю фізичної культури необхідно: забезпечити необхідним (інвентар тощо) роботу різних спортивних секцій та оздоровчих груп; організувати учнів для плідної роботи у спортивних секціях та різноманітних позанавчальних фізкультурно-оздоровчих заходах; здійснювати контроль за виконанням завдання; організувати та проводити масові фізкультурно-оздоровчі заходи «День бігу», «Лижня кличе» та ін.

Гностичні вміння формуються в учителя науковим шляхом дослідження педагогічних явищ. До цих умінь належать такі: навчати учнів визначати свій фізичний розвиток; спостерігати, аналізувати,

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
робити висновки під час проведення різних заходів дистанційно;
аналізувати методичну й науково-популярну літературу з фізичної
культури, спорту та туризму.

Однак, на нашу думку, успіх у педагогічній діяльності вчителя фізичної культури, який організовує дистанційну позанавчальну фізкультурно-оздоровчу роботу, багато в чому залежатиме від ступеня сформованості виявлених умінь та особистісних якостей педагога. З цього випливає, що для вирішення завдань формування виявлених умінь необхідно знайти форми та методи подальшого вдосконалення освітнього процесу. Тому під час підготовки майбутніх фахівців ми виходили з припущення, що включення до підготовки здобувачів системи різноманітних позааудиторних заходів в умовах ЗВО сприятиме вдосконаленню їхньої професійної майстерності.

На даний час, в аспекті підготовки здобувачів до дистанційної діяльності існує багато різноманітних форм. Це університети з різних галузей знань, конференції, тренінги, диспути та ін. Проте, безперечною необхідністю використання зазначених форм не усуває дискусійних проблем їхньої практичної реалізації в дистанційній освіті. Тому головним завданням подальшого підвищення ефективності застосування позааудиторних форм у дистанційному режимі підготовки здобувачів є їх систематизація, визначення мети та постановка конкретних завдань.

Основною метою підготовки здобувачів із використанням позааудиторних форм є розширення та поглиблення знань майбутніх педагогів про особливості майбутньої роботи й формування професійних навичок та умінь проведення дистанційної позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи.

Значні можливості позааудиторної роботи визначаються, по-перше, тим, що вона пов'язана рамками обов'язкової програми. Її зміст залежить від інтересів та запитів здобувачів, а також від вимог, що висувуються до фахівця. Програми та плани її проведення – орієнтовні, вони складаються з урахуванням конкретних умов та побажань здобувачів. Це визначає гнучкість, рухливість і динамічність такої роботи. По-друге, позааудиторна робота задовольняє запити й інтереси кожного здобувача тією мірою, якою не можна зробити це в навчальному процесі. По-третє, великі можливості позааудиторної роботи полягають у різноманітті її форм та методів.

Розкриття можливостей позааудиторної роботи визначають основні завдання її організації: формування організаторських умінь у

проведенні позанавчальної роботи; формування інтересів пошукової діяльності; розвиток професійних інтересів та формування потреб оволодіння практичними вміннями; поглиблення й розширення теоретичних знань за спеціальністю.

Для експериментальної перевірки шляхів та форм підготовки здобувачів до дистанційної роботи об'єктами діяльності обрано заклади загальної середньої освіти та роботу за місцем проживання учнів. Цей вибір зумовлено тією обставиною, що практика на зазначених об'єктах створює найбільш сприятливі умови для вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури та здійснюється в розділі програми навчальної практики. Зміст практики здобувачів організується за курсами, маючи диференційовані завдання на кожному курсі, пов'язані з їх наступністю. Виходячи з цього, розроблено основні положення програми навчальної дистанційної практики здобувачів та конкретизовано її завдання.

Основною метою практики є формування знань та педагогічних умінь, необхідних майбутньому педагогові для організації позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями, зокрема дистанційної. Структура педагогічних знань і умінь, виявлені нами у процесі дослідження, розподілялися для першого і другого року навчання залежно від завдань практики, ступеня готовності здобувачів та можливості її формування на цих курсах. Для кожного курсу передбачалися завдання, у процесі поетапного виконання яких, на нашу думку, можна сформувати педагогічні знання та вміння вчителя, необхідні йому у професійній діяльності.

Практика розрахована на щотижневу двогодинну роботу здобувачів із учнями. Здобувачі першого курсу працюють як помічники вчителя фізкультури, організовують та проводять секційну роботу переважно в середніх класах. Здобувачі другого курсу організують роботу з учнями за місцем їхнього проживання у вільний від навчальних занять час.

Перед здобувачами першого курсу, які здійснюватимуть позанавчальну роботу, ставилися такі вимоги: розвинути та зміцнити інтерес до педагогічної професії, викликати потребу у вивченні теоретичних засад педагогіки та теорії і методики фізичного виховання, сформувати основи педагогічних умінь позанавчальної роботи з невеликою групою учнів та якостей, необхідних учителю-організатору для занять із різновіковими групами дітей та підлітків.

Після попередньої підготовки в першому семестрі здобувачі на початку наступного семестру приступають до роботи в школі як помічники вчителя фізичної культури.

Для конкретизації сфери діяльності здобувачів освіти першого курсу їм визначено спеціальні завдання:

1. Відвідати спортивний захід у класі та провести його аналіз (класну годину, збір тощо).

2. Відвідати секційне заняття та провести його аналіз. Надавати посильну допомогу вчителю фізичної культури, тренеру в організації.

3. Підготувати та проводити бесіди зі спортивної тематики.

У процесі такої практики здобувачі, на нашу думку, повинні опанувати достатній обсяг знань та вмінь для майбутньої самостійної діяльності за місцем проживання учнів.

На другому курсі перед здобувачами ставляться складніші завдання, що враховують оформленість певних знань та вмінь у процесі проведення навчальних занять та участі в організації позанавчальних заходів на першому році навчання.

Завдання практики: поглибити й закріпити теоретичні знання, отримані під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, фахових дисциплін, варіативних курсів з організації та управління фізичною культурою, опанувати педагогічні вміння, необхідні для проведення дистанційної позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями.

Основним напрямом діяльності здобувачів другого року навчання на практиці є їхня робота як помічника педагога-організатора, інструктора та тренера фізкультурно-спортивних клубів за місцем проживання.

У результаті проведення поетапної практики (I та II курси) здобувачам необхідно опанувати такі професійні вміння: уміння здійснювати відбір фактичного матеріалу відповідно до цілей та завдань позанавчального заходу; уміння планувати свою діяльність із урахуванням можливостей школи, мікрорайону, інтересів та схильності учнів, у зв'язку з природними умовами, наявністю майданчиків, парків, стадіонів; уміння планувати діяльність учнів під час проведення різних форм позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи; уміння планувати та керувати взаємовідносинами учнів, керувати своїми взаємовідносинами з учнями у позанавчальний час; вміння регулювати, спрямовувати й розвивати внутрішньоклективні відносини під час роботи фізкультурних клубів та секцій; уміння організувати роботу різних спортивних секцій та оздоровчих груп; уміння організувати учнів для

ефективної діяльності у спортивних секціях і різних фізкультурно-оздоровчих заходах; уміння організувати та проводити масові фізкультурно-оздоровчі заходи; уміння спостерігати, аналізувати, робити висновки під час проведення позанавчальних заходів; уміння аналізувати методичну й науково-популярну літературу з фізичної культури, спорту та туризму під час підготовки доповідей та рефератів; уміння навчати учнів прийомам самоконтролю.

Для формування вищезгаданих умінь, необхідних майбутньому педагогу у професійній діяльності, розроблені й запропоновані здобувачам другого курсу такі завдання:

1. Вивчити рівень фізичної підготовленості учнів.
2. Скласти план-графік фізкультурно-оздоровчої роботи на місяць із колективом учнів за місцем проживання (спільно з педагогом-організатором).
3. Підібрати найбільш прийнятні засоби виховного впливу стосовно конкретної групи учнів.
4. Обґрунтувати мету кожного запланованого заходу.
5. Розробити зміст заходу (наприклад, спортивне свято «День бігу»): а) підібрати матеріал (літературу); б) намітити виконання доручень; в) розробити сценарій заходу; г) визначити свою роль та роль учнів у проведенні конкретного заходу.
6. Підготувати та провести бесіду з пропаганди фізичної культури та спорту.
7. Організувати актив у групах: а) роз'яснення обов'язків активу; б) доручення, інструктаж, виконання; в) контроль та аналіз результатів.
8. Залучити до колективу пасивних учнів.
9. Визначити зміни на рівні фізичної підготовленості учнів протягом року.
10. Узагальнити досвід своєї роботи в цьому колективі.

Організована таким чином практична робота здобувачів дозволила, з одного боку, дослідити її (практику) як форму підготовки до дистанційної позанавчальної фізкультурно-оздоровчої роботи, з іншого – використовувати як критерій оцінки підготовленості майбутніх педагогів.

На підставі викладених висновків можна зробити такі рекомендації:

– у програмі фахових дисциплін передбачити теми, спеціальні завдання для подальшого посилення педагогічної спрямованості й ознайомлення здобувачів з формами і методами роботи зі школярами в позанавчальний час;

– для подальшого вдосконалення освітнього процесу необхідний тісний взаємозв'язок теоретичної та практичної підготовки здобувачів. З цією метою доцільно ввести практику на початкових курсах щодо організації позанавчальної роботи з учнями;

– з метою підвищення ефективності освітнього процесу доцільно використання комплекс позааудиторних форм підготовки майбутніх учителів фізичної культури, серед яких найбільш дієвими є: робота в закладах загальної середньої освіти та волонтерська робота на відкритих спортмайданчиках за місцем проживання учнів;

– успішна реалізація завдань формування професійно-педагогічних якостей здобувачів, інтересу та задоволеності педагогічною спеціальністю, потребує поетапного оволодіння відповідними знаннями та вміннями організаційної роботи в позанавчальний час. З цією метою доцільно впровадити в освітній процес розроблену нами поетапну програму практичної підготовки майбутніх учителів, що реалізується за курсами навчання;

– для формування знань та вмінь у здобувачів в аспекті організації та проведення позанавчальної роботи, необхідно використовувати комплекс рекомендованих форм та методів підготовки та чітко регламентувати цю діяльність у масштабах ЗВО;

– застосовувати освітні Web-ресурси, зокрема: Комплекс фізичних вправ (<https://cutt.ly/qTY06OP>), 20 вправ для верхньої частини тіла в домашніх умовах (<https://cutt.ly/0TY2y94>), Тренуємось дома (<https://cutt.ly/ITY2awr>), Фізичні вправи під час карантину (<https://cutt.ly/cTY2f0l>), YouTube-канали та сервіси (на період карантину безкоштовні), які пропонують комплекси фізичних вправ (<https://cutt.ly/2TY2j6f>), Спорт вдома: як тримати себе у формі на карантині (<https://cutt.ly/ETY2z2g>).

Висновки. На основі аналізу наукової літератури й аналізу стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації дистанційної фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів виявлено, що в умовах обмеженої рухової активності однією з ключових проблем є правильна організація фізкультурно-оздоровчої діяльності. Визначено складові професійної діяльності вчителя фізичної культури (конструктивний, організаційний, комунікативний, гностичний, руховий) та ступінь їх впливу на формування вмінь здійснювати дистанційну освіту в позанавчальний час. Розкрито основні вимоги до особистості вчителя фізкультури й особистісні якості, якими він повинен володіти (любов та інтерес до своєї роботи, наявність

пізнавальних особливостей, гнучке мислення, емоційна сфера, наявність вольових якостей, педагогічний такт) та вмінням проводити дистанційну, позанавчальну фізкультурно-оздоровчу роботу (конструктивну, комунікативну, організаційно-гностичну). Розкрито можливості позааудиторної роботи, форми та методи подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців фізичної культури. Розроблено основні положення програми дистанційної навчальної практики здобувачів та уточнено її завдання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці розробленої програми дистанційної навчальної практики майбутніх учителів фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

- Ажиппо, О. Ю. (2013). *Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах* (дис. ... д-ра пед. наук). Харків (Azhippo, O. Yu. (2013). *Theoretical and methodological foundations of training future teachers of physical culture to professional activity in secondary schools* (DSc thesis abstract). Kharkiv).
- Базильчук, В. Б., Базильчук, О. В. (2013). Проблема мотивації студентської молоді до фізкультурно-оздоровчої діяльності на дозвіллі. *Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації* (Херсон, 26–27 вер. 2013 р.). Херсон, (сс. 61-63) (Bazylchuk, V. B., Bazylchuk, O. V. (2013). The problem of motivation of student youth to physical culture and health activities at leisure. *Problems of modern valeology, physical culture and rehabilitation* (Kherson, September 26-27, 2013). Kherson, (pp. 61-63).
- Верховська, М. В. (2015). *Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності* (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Запоріжжя (Verkhovska, M. V. (2015). *Formation of future physical culture teachers' readiness to use physical culture and health-improving technologies in professional activities* (PhD thesis). Zaporizhzhia).
- Забіяко, Ю. О., Жданкін, А. Є., Валескальн, А. О. та ін. (2015). До питання щодо професійної підготовки фахівців фізичної культури та спорту. *International scientific journal, Vol. 4, 37-41* (Zabiako, Yu. O., Zhdankin A. Ye., Valeskain, A. A. et al. (2015). On the issue of professional training of specialists in physical culture and sports. *International scientific journal, Vol. 4, 37-41*).
- Зміни до Положення про дистанційне навчання (2015). Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0923-15> (Amendments to the Regulations on Distance Learning (2015). Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0923-15>).
- Качан, О. А. (2017). *Упровадження інноваційних технологій у фізкультурно-оздоровчу та спортивну діяльність закладів освіти*. Слов'янськ (Kachan, O. A. (2017). *Introduction of innovative technologies in physical culture and health and sports activities of education institutions*. Sloviansk).
- Клопов, Р. Інформатизація вищої фізкультурної освіти. *Teoriâ Ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*, (4), 3-7. Retrieved from: <https://tmfv.com.ua/journal/article/view/296> c.3-7 7. (Klopov, R. Informatization of higher physical education. *Theory and Methodology of*

- Даниско, О., Корносенко, О., Тараненко, І. (2020). Специфіка та перспективи використання дистанційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Екстрене дистанційне навчання в Україні*, (сс. 185-196) (Danysko, O., Kornosenko, O., Taranenko, I. (2020). Specifics and prospects of using remote technologies in the process of professional training of future specialists in physical culture and sports. *Emergency distance learning in Ukraine*, (pp. 185-196)).
- Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації (2020) / за заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв (*Organization of the educational process with the use of distance learning technologies in the 2020/2021 academic year: guidelines* (2020) / ed. by V. I. Shuliar. Mykolaiv).
- Положення про дистанційне навчання (2013). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (*Regulations on distance learning* (2013). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>).
- Самоленко, Т. В., Гордійчук, Б. В., Дембіцька, О. О., Дубовік, Р. Г. (2020). Рухова активність студентів в рамках дистанційного навчання. *Актуальні наукові дослідження в сучасному світі*, Вип. 4 (60), 4, 139-140 (Samolenko, T. V., Hordiichuk, B. V., Dembitska, O. O., Dubovik, R. H. (2020). Motor activity of students in the framework of distance learning. *Current scientific research in the modern world Pereyaslav*, Issue 4 (60), 4, 139-140).
- Стасенко, О. А. (2014). Теорія і практика визначення змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі самостійної роботи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*, Вип. 118, 2, 213-216 (Stasenko, O. A. (2014). Theory and practice of determining the content of professional training of future teachers of physical culture in the process of independent work. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University*, Issue 118, 2, 213-216).
- Терентьева, Н. О. (2019). *Особенности дистанционной подготовки магистранты факультетов физической культуры информационные технологии и засоби навчання*, Т. 69, 1, 139-148 (Terentieva, N. O. (2019). *Features of distance learning for undergraduates of the faculties of physical culture, information technology and teaching aids*, Vol. 69, 1, 139-148).
- Чухланцева, Н. В. (2017). Функції і компетенції тьютора в процесі дистанційного навчання в вищих фізкультурних навчальних закладах. *Сучасні проблеми фізичного виховання, спорту та здоров'я людини*, (Одеса, 11-12 жовтня 2017 р.). Одеса, (сс. 211-214) (Chukhlantseva, N. V. (2017). Functions and competencies of the tutor in the process of distance learning in higher physical education institutions. *Modern problems of physical education, sports and human health: materials and international* (Odessa, October 11-12, 2017). Odessa, (pp. 211-214)).
- Шандригось, В. І., Шандригось, Г. А. (2017). Дистанційне навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. *Наукові-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту*, Вип. 1, 125-128 (Shandrigos, V. I., Shandrigos, G. A. (2017). Distance learning in the professional training of future specialists in physical culture and

sports. *Scientific and methodological bases of using information technologies in the field of physical culture and sports, Issue 1, 125-128*).

Шаповалова, І. В. (2016). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення у вищих навчальних закладах* (дис. ... канд. пед. наук). Запоріжжя (Sharovalova, I. V. (2016). *Preparation of future teachers of physical culture for professional self-improvement in higher educational institutions* (PhD thesis). Zaporizhzhia).

SUMMARY

Karasevych Serhii, Karasevych Maryna. Improving effectiveness of training future physical education teachers to organize remote physical culture and health activities of students.

The article investigates the problem of increasing the effectiveness of training future physical education teachers to organize remote physical culture and health activities of students. The purpose of the article is determined, which is related to increasing the effectiveness of training future physical education teachers to organize distance physical education and health activities of students as part of the general training of future teachers. The following research methods were used: theoretical – analysis of scientific sources on the research problem, empirical – conversation, observation, questionnaire. It is revealed that in the conditions of preserving the health of students in the conditions of extremely limited motor activity, one of the key problems is proper organization of physical culture and health activities of applicants in the conditions of distance education. The components of professional activity of a physical education teacher (constructive, organizational, communicative, gnostic, motor) and the degree of their influence on the formation of skills to carry out distance education in extracurricular time are determined. The basic requirements for the personality of a physical education teacher are revealed and the personal qualities that a physical education teacher must possess (love and interest in their work, presence of cognitive features, flexible thinking, emotional sphere, presence of volitional qualities, pedagogical tact) are established. Characterized by the ability to carry out remote, extracurricular physical culture and health work (constructive, communicative, organizational and gnostic). Possibilities of extracurricular work are opened and forms and methods of further improvement of educational process of preparation of future specialists of physical culture are revealed. The main provisions of the program of distance learning practice of applicants are developed and its tasks are specified.

Key words: efficiency, training, future teachers, physical culture, distance education, physical culture and health-improving activity, skills, extracurricular work, extracurricular activities.

УДК 159.811.378.147

Тетяна Книш

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID ID 0000-0002-7577-2529

DOI 10.24139/2312-5993/2022.01/050-061

ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ- МАГІСТРАНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті дається обґрунтування підходів до формування когнітивних навичок іншомовного навчання студентів-магістрантів немовних спеціальностей. Поняття «когнітивні навички» детермінується як пізнавальний процес, під час якого відбувається сприйняття, усвідомлення